

Štó přindže do njebieskeho kralestwa?

Jezus Chrystus praji:
„Nic wšitcy, kiž ke mni rjeknu:
Knježe, Knježe!, přinđu do njebie-
skeho kralestwa, ale či, kiž činja
wolu mojeho Wótca w njebiesach.“

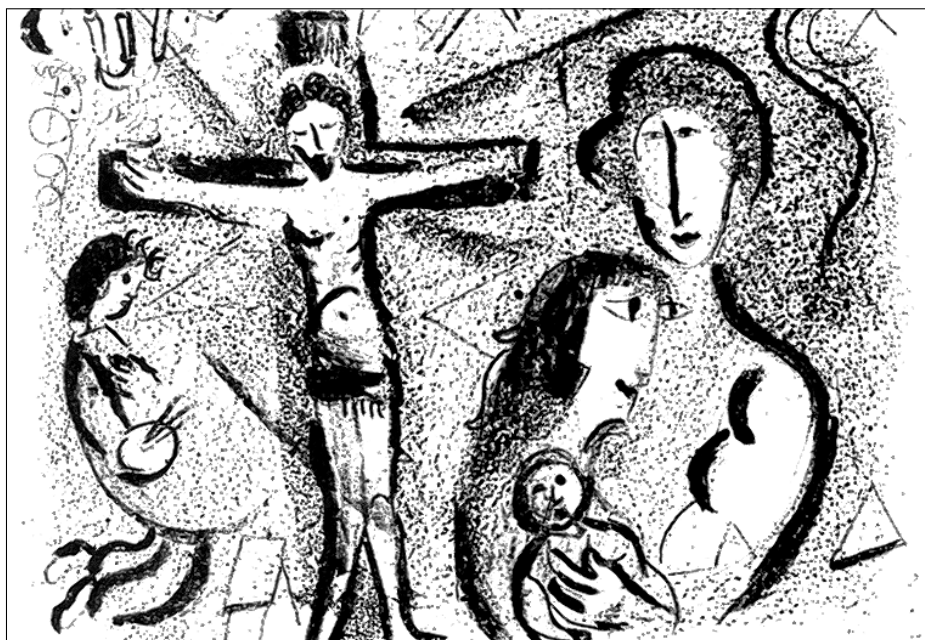
Matej 7,21

Z basnistwa a z ludowych žortow znajemy scenu „Před njebieskimi wrotami“. Něchtó je po puću do njebies, tola prjedy hač smě zastupić, ma při njebieskich wrotach rozprawjeć wo swojim žiwjenju. Tole móže basnik wužiwać za wšelake kritiske komentary abo za chwalbu sprawného žiwjenja. Před njebieskimi wrotami bilancuje so do talne žiwjenje.

Tež w Swjatym pismje so wučí, zo rozsudzi žiwjenje na zemi wo njebiesach. Ničo so njezhubi, ničo so njezabudže. Štož tu činimy, a byrnjež to najmjeńše a najsnadniše bylo, ma swój wuznam hač do wěčnosće. Zmysl zemskeho žiwjenja je docpěće tuteho kraja zbóžnosće, kraja, w kotrymž njeje žaneje nuzy, žanych sylzow a bolosćow, kraja, w kotrymž knježa wjesela a lubosć, zhradnosć z Bohom a mjez čłowjekami.

Kak přindže čłowjek do Božeho kralestwa? Štó wobsteji před njebieskimi wrotami a smě zastupić do kralestwa krasnosće? Jezusowa wotmołwa je najprjedy negatiwna: „Nic wšitcy, kiž ke mni rjeknu: Knježe, Knježe!, přinđu do njebieskeho kralestwa.“ Su tu potajkim ludžo, kotřiž Jezusa znaja, z nim rěča, so k njemu modla a jeho při tym „Knjez“ mjenuja. Wěriwy so modli k Jezusej: „Mój Knježe, pomhaj, Knježe, smil so.“ Ale to njeje garantija, zo smě zastupić do njebies. „Nic wšitcy, kiž ke mni rjeknu: Knježe, Knježe!, přinđu do njebieskeho kralestwa.“ Kak je to móžno?

Jezus podawa nimo wěry dalši kriterij za zastup do njebieskeho kralestwa: Zastupić smědža či, „kiž činja wolu mojeho Wótca w njebiesach“. Što je wola njebie-

Marc Chagall, Chrystus w swójbje

Repro: archiw PB

skeho Wótca, kotraž ma so činić? Jezus sam je wotmołwu dał na tute prašenje z kaznju lubosće: „Ty dyrbiš Boha, swojeho Knježa, lubować z cyłej swojej wutrobu a z cyłej swojej dušu a z cyłej swojej myslu. To je přenja a hłowna kaznja. Druha pak je tej runa: Ty dyrbiš swojeho blišeho lubować kaž sam sebje. Na tymaj dvěmaj kaznjomaj wisa cyły zakon a profetojo.“ (Matej 22,37–39)

Lubosć k Bohu a krutu wěru mějachu či, kiž su wołali „Knježe, Knježe!“. Jemu su so dowěрили w dobrych a zlych časach. K njemu su so modlili: Knježe, smil so. Jemu su dali postajować nad swojim žiwjenjom. Čehodla pak njeprindđu do njebies? Dokelž njemějachu lubosće k blišemu w sebi. Su drje jenož sebi a swojej nabožinjje žiwi byli, tola njejsu widželi blišeho we wokolinje, kotryž trjeba podpěru. Wo tym je Jezus husto předował, zo słuša k wěry přeco tež lubosć k blišemu.

Što to za nas rěka? Nimo dowěry do Boha trjebamy wotewrjene wóčko a wotewrjenu wutrobu za toho, kiž trjeba našu pomoc. Štó je naš bliši? Ja sej myslu, zo njemóžemy to jednotnje za wšitkich postajić. Ale zhruba da so tola prajić: Naši bliši – to su najprjedy jónu naši swójbni. Jim ma so lubosć wopokazać. Hdyž wšo normalnje běži, tak njeje to žane wumělstwo, ale runje pod komplikowanymi wobstejnosćemi so wěrna lubosć pokazuje. Lubosć k blišemu – to je tež lubosć k susodam, k sobuwobydlerjam we wsy, ke kolegam na džele, tež napřečo tym, kiž nam njejsu sympatiscy abo bliscy.

Štó přindže do njebieskeho kralestwa? K wěry do Boha ma přińć praktiska lubosć. To bě Jezusej wosebje wažne. By jara derje bylo, hdyž bychmy přemyslowali wo tym, štó našu lubosć trjeba. To by był prawy duchowny wopor w póstnym času.

Jan Malink

Hody Boží narodk a jutry ... ... snano jutrownu zahrodku

Sće hižo raz wo jutrownych zahrodkach slyšeli abo snano tajku hižo widželi? Njeměnju nalětnju zahrodu doma před chěžku, w kotrejž na luče sněhowki, krokusy abo zymnički kćěja, a hdžež wisaja na kerkach abo štomikach pisane jutrowne jejka.

W mnohich swójbach je z wašnjom, sej hody boží narodk do jstwy stajíc, kotryž dopomina nas na narodženje Wumóžnika. Mjenje z wašnjom je, sej jutry stwu z jutrownej zahrodku wupysić, kotraž dopomina nas na zrowastanjenje Jezusa. W mnohich wosadach přihotuja wulke jutrowne zahrodki, w kotrychž je křižowy puć wot začaha Jezusa do Jerusalema hač k zrowastanjenju předstajeny. Wosadni a jich hosćo móža sej tute zahrodki w cyrkwi abo we wosadnym domje wobhladać.

Tajku jutrownu zahrodku sej doma přihawić njeje scyła tak čěžko. Trjebaće za to niski karton abo kašćik, w kotrymž su banany, joghurt abo jabluka do kupnicy transportowali. Prošće tola nana abo mać, zo byštaj wam při přichodnym nakupje tajki kašćik sobu přinjesli. Snano pak maće doma tež wjetšu šklu, kotruž směće za swoju jutrownu zahrodku wužiwać.

Kašćik wukładźće sej z foliju, zo njeby so ničo womazało. W pozadku nalěpće měščansku murju Jerusalema z papjerca. Z pėska a pjeršće stworće nětko krajinu, kotraž ma horu Golgota a krajinu dokołowokoło předstajíc. Z pėska abo drobnych kamuškow nasypajće maću šćežku, kotraž wjedže z hory k rowej Jezusa a k měščanskim wrotam.

Row natwarće z trochu wjetšich kamjenjow, kotraž najlěpje z horcym lěpkom hromadže zlěpiće. Wón měł znajmjeńša tak wulki być, zo hodži so do njeho čajowa swěčka. Wona je jutry symbol za Zrowastanjeneho. Wot čícheho pjatka hač do jutrow zawrějće row z kamjenjom.

Na horu stajće sej křiž, kotryž ma nas na křižowanje Jezusa dopominać. Křiž hodži so derje z kiješkow a nitki spaslić.

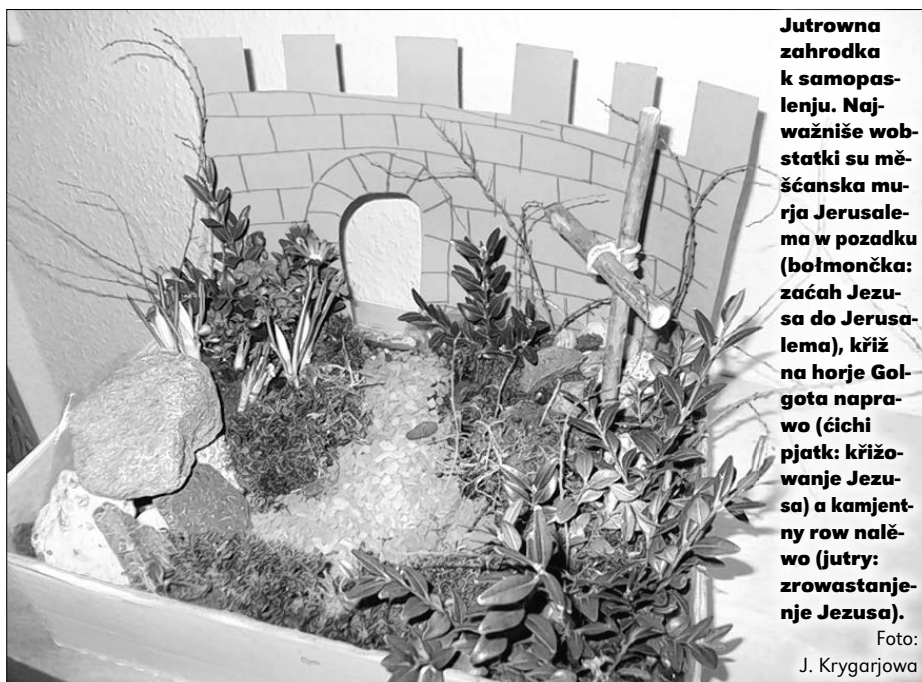
Nětko móžeće swoju maću krajinu w kašćiku rjenje wuhotować a wupysić z mochoch, dalšimi kamuškami, hablemi, hałužkami, kotraž maja štomy předstajíc, atd. Móžeće tež někotre cyble zažnokćějakow – kaž krokusow, sněhowkow abo małych narcisow – w bliskosći rowa sadžeć. Wone potom jutry rjenje kćěja.

Rjenje je, hdyž maće jutrownu zahrodku hižo bołmončku přihotowanu. To móžeće na přikład łopjeno palmy do zahrodki položiť. Wona je znamjo za začah Jezusa do Jerusalema.

Číchi pjatk stajće potom křiž jako znamjo křižowanja na hórku a zawrějće row z kamjenjom.

Jutrowničku wočińće row a zaswěćće swěčku w nim. Móžeće pak tež jutrownu swěčku do zahrodki stajíc. Swoju zahrodku móžeće sej tež z čerstwymi kwětkami wupysić.

Wjele wjesela při paslenju přeje wam
Janina Krygarjowa

Jutrowna zahrodka k samopaslenju. Najwažniše wostatki su měščanska murja Jerusalema w pozadku (bołmončka: začah Jezusa do Jerusalema), křiž na horje Golgota naprawo (číchi pjatk: křižowanje Jezusa) a kamjentny row nalěwo (jutry: zrowastanjenje Jezusa).

Foto:

J. Krygarjowa

Serbscy basnicy wo jutrach

Jezus, mój Knjez, žiwy je,
z nim ja sobu žiwy budu.

Smjerć, nětk twoje stróžeje
njejsu strašne smjertnom ludu.

Z rowa čěr dže njebieska;
to je moja nadžija.

Ernst Bohuwer Jakob

Njeskorž, jeli zhubił sy
lubu dušu přez smjerć jěru;
wopomń, zo twój zemrety
přez křiž čežki dóndže k měru.

Korla Awgust Fiedler

Njeh wichor dže najstrašniši,
so žolmy waleja:
Nas wita přistaw njebieski
a swěćło bjez kónca.

Jan Wałtar

A smy my dokonjeli
we prawdži zemski běh,
smy horka překrasnjeni
we drasci jako sněh.

Tam měra dóstanjemy
we jeho krasnosći,
haj, z nim wšo přewinjemy
we jeho kralestwi.

Herta Wićazec

Jatšy su blisko, juž šopło jo.
Tšawa juž rosćo, a wětšyk žo.
Wjasel se swět a jog wobydlarje!
Nježelu zajtša, a juž Laetare!
Žognuj nam Bog te jatšy tek!

Juro Surowin

Miły majk –
jěrowcy swěćki wšě zaswěća,
šwjerćowcy žarliwje sapaja.
Zwónčki wšě zazwonja
w zelenym haju
a wubudža lubosć w luboznym kraju.

Jan Lajnert

zestajiła Měrana Cušćyna

Jaden z nejzastužbnjěšych Dolnoserbbow

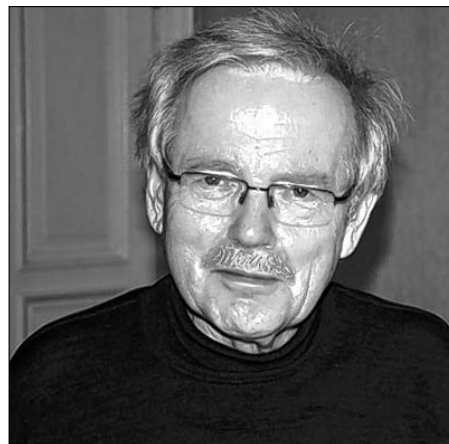
Mětu Pernakoju w Barlinju k 75. narodnemu jubilejoju

Jaden z nejzastužbnjěšych Dolnoserbbow swěši 17. měrcu swój 75. narodny žén. To jo dostojna licba lět a žycymy jubilaroju kšutu strowosć, aby se hyšći wjele dobrych lět psidrużyło, poľne žywjeńskeje radosći, gluki a Bóžego žognowanja!

Gaby dejała cele wósobinski zastužby a wuběrnosći Měta Pernaka wuzwignuś, by to snaž w tom rěže gótowała. Měto Pernak jo se pšecej – w dobrych ako šěžkich casach – k serbstwu wuzna! Wón powěda serbski ze swójima gólešoma, lěcrownož žywjeńske srježišćo njelažy we Łužycy. Wšo serbske M. Pernak žaržy we wusokej cesći. Měto Pernak jo wjelgin kubłany Serb, pšedewšym což nastupa rěčne znajobnosći; wón powěda rusojki, francojski a hollandski na wusokej rowninje, se licho pogibujo we łatyńskej rěcy a jo jaden z nejlěpšych znajarjow dolnoserbšćiny. Toś te serbske rěčne zamóžnosći smy teke w pšeložkach a basnjach póžywali, myslim se na ps. na pšestajenje „Maksa a Morica“, na zběrku „Podstupimskie pšinoski k Sorabistice“, žož jo basni rusojkego narodnego poeta A. S. Puškina do dolnoserbšćiny pšebasnił, abo na „Dolnoserbške perikopy“, žož smy mókali profitěrowaś wót jogo wěstosći we rěcnem zacuśu.

Což serbsku publicistiku nastupa, njejo že nichten we Łužycy, ako njeznajo pšinoski Měta Pernak z Pratyje, Nowego Casnika abo teke jogo swójske knižne publikacije. Ako nęgajšny pšededař Mašice Serbskeje w Dolnej Łužycy jo teke organizěrował wjelgin wěcystojne kulturno-historiske zarědowanja, na kótarychž se zawěsće hyšći ten jaden abo drugi rad dopomnjejo. Žinsa jo M. Pernak aktiwny člonek Spěchowawšeho towaristwa za serbsku rěc w cerkwi z.t. a pomnikoweje kupki župy Dolna Łužyca z.t., a wón jo se wě dalej Mašicař ako teke towarišnik w Barlinskej SKI. Pó móžnosći se wobžěljo M. Pernak na serbskich zarědowanjach, wósebne na dolnoserbškich namšach, a jo zwěrný gósć na ewangelskich cerkwynych dnjach w Górnej Łužycy.

Co snaž druge luže wó nim tak njewěže, jo, až M. Pernak jo we wěstem nastupanju teke dušepastyř we Dolnej Łužycy. Gaž ma cas a se gózi, wón woglěda chórym a starym lužam, žož wě, až by se wjaselili, pópowěda z nimi serbski a pšinjaso tak glucnu góžinku do casa chórosći abo samotnosći. Teke ja som směła se wjaseliś pšez taki woglěd, ako lažach zajžone lěto dwa tyženja w chórowni. Mjazy našeju

Měto Pernak

Foto: M. Norberg

a Pernakoje familiju wobstoj južo lětza-setki dlujke wuske pšijašelstwo, což wugótujo spuśćobny słup we mójom žywenju. Pši rowje našogo nana ako teke w casu tužyce jo M. Pernak te pšawe słowa nama-kał. Wutšobny žěk hyšći raz za to, luby Měto!

Za swóje wjelebočne procowanja wó serbsku rěc a wěc jo se zastužbny Serb Měto Pernak z Barlinja wuznamjenił w lěse 2009 z Mytom Čišinskego.

Madlena Norberg

Serbski poet pod lužiskimi horami

Kitej Lorencej k 75ćinam postrow do Wuježka pod Čornobohom

Někotre lětdzesatki mje basnje Kita Lorenca hižo přewodžuja. A tola so za mnje w lyriskim morju jeho molowaneje rěče stajnje nowe hwězdy špiheluja. Druhdy sej myslu, zo je wšě najrjeńše serbske słowa hižo nałójił a z nimi swoje basnje namolował a wumolował. Zalutowať njeje sebi při tym ani *puće* ani *kluče* ani te moritaty přećiwo *Mocam Slomy a hajakam*. Po puću k jeho stawizničkam je *rymarej* wopraddžity *dyrdomdej*, *dyrdejdom* a *domdyrdej* abo *směšny* a *křiwý swět* runje w šmjatku stej. A stajnje doma je w basnikowej nadobje słowny *podomk*, zaklučowany w překwapjenkach poetiskich kompozicijow.

Bohate žórło tworja Kita Lorencowe literarne slědženja. Mjeztym hižo 58 zešiwkow je lubowarjam serbskeje poezije wudał. Ze spisow „espejnika“ sym jako wučerka stajnje čerpała – wšojedne hač za maćernorěčnych abo witanych wuknjacych. Do kóždého lětnika sym sej Kita Lorenca pod pažu brata, hač jako literarny abo wědomostny tekst, zběrku abo čitanku, w serbskej abo němskej rěči, w originalu abo w přełožku. Mištersce a wobhladniwe je wón přenjesť do němskeje rěče zboha rjane Jana Kilianowe kěrlušy, Handrija

Zejlerjowe fabule abo basnje Miny Witkojc a Jurja Chěžki. A do serbskeje rěče přebasnja runje tak z akribiju a naběrkom wobrotniwych słownych drohočinkow.

Samo mólbny-wobrazy přełožuje Kito Lorenc do poetiskeje rěče. Wobrazy ze spēwami barbow pak tež sam moluje. A klawěrej cyle připódlá štučki wariacije wuwabja. Jeho činki su wšudže tam, hdžež so něšto čini a stawa, nic wšak runje tam, hdžež *činki-čanki-stany* steja, ale hdžež so *přičinki* zwarja abo hriby pjeku. Wot hribow k rybam znajmjeńša zwukowje dalo-ko njeje. Tež nic k wuhlowym jamam, hdžež je *podworana kemšaca ščežka*, při kotrejž nětko *ryby rost*. Njedaloko *Strugi* bě Kito Lorenc něhdy doma, tróšku tež kaž *syn swojich wowkow a džědow*. Slepjanski řezak Jakuba Lorenca-Zalěškeho hižo nje-steji. Zeznała pak sym kónc 1970tych lět hišće staršuju Kita Lorenca we wutwarjenym přitulnym „wódnym hrodže“ w Mješicach. A tež mój džěd, krawc Herman Šolta, je z knjeni Lorencowej rady pobjesadował, hdyž je jemu něšto k šiću přinjesła.

Protyka drje rjaduje tónle swět a te *smorženki*, kiž basnikowej smorže njejsu, do ličbow, tych poľojnych cyłkow a žiwjen-

Kito Lorenc

Foto: J. Maćij

skich běrtlkow. Tam myšlički powědaja wo morju, kupje a łódzi a myslje zejhrawa-wo wokoło hwězdna a ryby, płuwacej po zwukowej rěčce. Haćić ju nchtó nje-móže, wšako *fantazija njeje chroma, hdyž so na serbsćinje coma*. Njeh nalětnik zakantori slónčny swjedženik z Kita Lorenca wutrobne Wjerš pomazy do Wuježka.

Přispomnjenje: Kursiwnje čišćane słowa su citaty z twórbow Kita Lorenca.

Měrana Cušcyna

Z hrónčkow dopomnjeća

W starych farskich domach je zwjetša wjele městna, bohudzak a tež bohužel. Tak móžeš pře wšě lěta wot lúbje hač do pincy dele wšo móžne wulkomyslnje składować, tak zo naposledk wjac njewěš, hdže maš što pytać. Štož moje knihi nastupa, sym při wšěm hač dotal wěsty porjad a přehlad wobchowal.

Tuž tež wědzach, na kotrej polcy mam za swojim poezijowym albumom z Rakečanskeho šulskeho časa pytać. Hdže drje sym sej tehdom před šěsć lětdziesiątkami tule njenahladnu knižku kupil? Snadž pola Dornigoweje, kiž we wosobnej chěži na kromje Winicy w přenim (chiba w druhim) poschodze swój wobchodžik měješe. Deleka běštej praksa a bydlenje Rakečanskeho lěkarja, dr. Hoffmanna. A džensa je to kapata katolskeje wosady. Knjeni Dornigowa běše runja wjele, wjele druhim Nowo-Rakečanam z domizny wuhnata přesydlenča. Mi so zda, zo běše wona katolska a zo pochadžeše ze Sudetskeje. Nětk tam horjeka pod třechu to a tamne předawaše, zwjetša jeno to, štož bě wójnu přetralo, potajkim drobjaz. Něšto nowoprodukowane sy tak krótko po wójnje lědma dóstať. Zo sym mačeri k hodom 1947 listywočinjak kupil, to sym sej spomjatkowaľ. A nan dósta tyzku hozdžikow za škórnje. A sym sej tež spomjatkowaľ, zo mač lědma hdy list dósta. Tež nan njeje sej te hozdžiki do póduše svojich škórniow zabiť. Tuž bě to njewušny „cajk“, čikot.

A poezijowy album?

Druha móžnosć, sej tajku knižku wobstarac, bě pola Bubelec na Nowej dróze we wobchodze za papjeru, hrajkji a šulsku potrjebu. Snano měješe Bubelka hišće někotre eksemplary něhdže ležo chibazo bě jeje muž, kiž w serbskej čišćerni na Drjewowych wikach džělaše, w měsće někajke žórto wotkryť? Ja to wjac njewěm. Ke konfirmaciji w měrcu 1951 pak album zawěšće

darjeny dóstať njejsym, su džě naši wučerjo a moji sobušulerjo hižo we wulkim a maľym róžku swoje hrónčka do njeho pisali.

Jako so z wulkimi kročelemi kónc našeho šulskeho časa bližeše, někak na proze mjez lětomaj 1950 a 1951, mějachu naše šulske towarški jara nuzne. Chychu, zo by so kóždy z nas do poezijowych albumow z hrónčkom zwěčniť. My hólcy hišće kusk chabľachmy; potom pak dachmy so wot holcow přeswědčić, zo so bórze džělic budžemy a zo so hižo tak husto, chiba docyť wjac widzeć njebudžemy.

Dachmy so do pisanja. Njewěm, što šulerjo džensniši džerň do albumow pisaja a hač to scyť hišće činja. My smy nimale přez cyľ šulski čas někak kruty cyľk wostali, a do njeho sľušachu naposledk tež čí, kiž běchu swoju domiznu zhubili. Ja na tutech, w přenim rjedze ze Šleziskeje pochadžacych šulskich towaršow rady spominam. Na jich powědanje a na jich styskanje njezabudu. Při wšěj tragice a při wšěj němskej winje na žadławej wójnje běchu tute njewinowate džěci za nas tež wěste wobohaćenje. Poněčim dyrbjachu sej wotwučić, zjawnje wo zańdženym a zhubjenym řečec.

Kritiski hólce

Werner K. bě we wójnje nana zhubiť a nětk bydleše ze swojej mačerju pola Rjenčec na Rakečanskim hermanku. Předewšěm pola młodeho wučerja, kiž z Wojerowskich kónčin pochadžeše, je Werner husto „křiwje diskutowaľ“. Ja ani njewěm, w kotrym předmjeće je to bylo. W Zhorjelcu běchu runje „hranicu měra“ postajili. Werner so wučerja prašeše, čehodla wjac wróco do Šleziskeje njesmě a zo su Rusojo na wšěm wina a zo je wšitko wulka njeprawda. Wučer njenamaka žanu spokojacu wotmoľwu. Zwjetša skónči so tajke wurěčowanje tak, zo njetykny wučer šulerja před durje, ně, wón sam wuńdže z rjadownje – a zažehli

Boží dom w Rakecach

Foto: archiw PB

sej wonka cigaretu. Bórze wědzachmy, zo tónle wučer rady kurješe.

Tež na pačerjach so Werner na wuknjeńju a wospjetowanju pilnje wobdzěleše. Bjez džíwa, zo mi k dopomnjeću hrónčko ze Swjateho pisma zapisa: Budž swěrný hač do smjerce, tak dam tebi krónu žiwjenja.

Hač je so wón pozdžišo hišće na tamne diskusije z knjezom Kowarjom rady dopominať? Werner zastupi dobrowólne do armeje a sta so z oficěrom.

Što su tamni do albuma pisali? Zwjetša někajku štučku z němskich basnjow. Goethe, Schiller, Lessing, Schopenhauer su zastupjeni. Karlheinz K., šwajcarjowy syn, běše jenički sobušuler katolskeho wěrywuznača. Wón napisa hrónčko wot Herdera. Kleinecy běchu po wójnje mi so zda z ľuha do Rakec pričahnyli, ale pochadžachu najskerje tež ze Šleziskeje abo Sudetskeje. Karlheinz sym 1951 bórze z wočow zhubiť. Hakle po třiceći lětach jeho na zetkanju našeju rjadownjow zaso wuhladach. Kóždy z nas bě mjeztym wjele dožiwiť, tež njedobreho. Karlheinz žarowaše wo swjeho syna, kiž bě při wulkim železniskim njezbožu njedaloko Frankfurta nad Wódru swoje młoduške žiwjenje přisadziť.

Dwě holčce

... chcu šće naspomniť. Wonej běštej so runja mi w septembru 1951 na Serbsku wyšu šulu podať. A tam bu z němskeje Annemarije, džowki Rakečanskeho twarskeho mištra, serbska Hanamarja. Někak napřećo Křiženkecom bydleše Hanamarina a wězo tež naša šulska towarška Edeltraud. Sym zabyť, kak wona nětk w serbskej šuli řekaše. Kotre mjeno bě drje sej naš ⇒

Rjadowniske zetkanje před bywšej šulu w Rakecach w lěće 1981, naprawo něhděša rjadowniska wučerka Marja Herrmannowa, zady cyle naprawo dr. Jürgen Wirth, před lěwej stronu durjow srjedža awtor přinoška Hinc Šolta

Foto: priwatne

⇒ direktor dr. Frido Měšk za nju wumyslił? Jeje swójbne mjeno bě so wězo hnydom na Wuhlerjec přeměniło. W tamnym času, jako hišće w Budyšinje na Sukeskej serbske nowinki pisach, sym ju něhdže w holi na někajkej Domowinskej zhromadźiznje dožiwił – we Wuskidzi abo w Krynhelecach abo w Rychwałdze? Wšojedne! Wona tam něhdže jako serbska wučerka skutkowaše. Bórže sta so z wudowu. Tež Hanamari-ny přečel je mjez Budyšinom a Rakecami smjertnje znjezbožił, tam blisko wětrnika. Pozdžišo wuda so Hanamarja na oficěra a přečahny do Saksko-Anhaltskeje.

Ja wšak z wěstosću njewěm, hač běštej so wonej na našej slěbnej konfirmaciji 1976 wobdźěliłoj. Tola dalše pjećadwaceći lět pozdžišo běchu wšitke ideologiske barjery dawno spowalene. Škoda, zo bě na našej „złotej“ te kofejpiće tak ruče nimo, tak zo njejsy z kóždym a kóždej porěčeć móht. Mje wšak by zajimowało, što je pola njeju wot serbskeho bytlo.

Serbskej štuće

Listujo w poezijowym albumje zwěsću, zo su někotre strony běle, ně, mjeztymy so wone zežoltnjene. Tež knjeza fararjowa stro- na je bjez hrónčka wostała. Zawěsće je so to bjez wotpohlada stało. Njejsym wšela- kich sčasom dosahnył. Što su naši wučerjo pisali? Rjadowniskeho wučerja Müllera, knjeni Herrmannowu, knjeza Schulza, kiž nam zemjepis podawaše, knjeza Łukaša, pola kotrehož biologiju mějachmy, knjeza

Kaltšmita, pola kotrehož so z přitomnosću a tež kusk ze stawiznami zaběrachmy, a direktora Menzela sym „popadnył“.

Čehodla pak njejsy za knjeza Zoku, za knjeza Kowarja a za knježnu Handriec předwizdane strony wupjeljene? Najske- je připadnje. Jenož pola knježny Handriec, kotraž biologiju podawaše, so ja znajmjeńša njezdziwam. Młodu wučerku smy husto škrěli. Jenož příklad: W hornjej rjadowni- skej rumnosći, hdžež sy překi přez Čornicu na Bětušec korčmu hladać móht, steješe lódka. Rjaneho dnja zalěze Boršec Hajnc do njeje. Wosrjedź hodžiny biologije bě ně- kajke knyskotanje slyšeć. Knježna Handriec wočini lódku, a Borš wulěze. Nětk smědže- še wón hišće dalšu hodžinu „wotsedžeć“. Wučerka zawrě jeho do rjadownje. Lědma běchmy šulu wopušćili a so na dompuć po- dali, to chwataše Borš hižo wótře wołajo za nami. Enfant terrible našeho lětnika bě z woknom won na topoł skočił, kotryž před šulu steješe, a dele zalěžl. Abó bě to traš brěza byta? Znajmjeńša njeje to němski dub był – a serbsku lipu wšak w Rakecach dawno hižo tak prawje zaňč njemějachu! Móžno, zo je so potom pozdžišo naša šikwa na wučerka do teho wohladata, tym wor- akawcam a njeplecham tež hišće někajke rjane hrónčko do poezijoweho albuma napisać.

Haj, što su naši wučerjo do albuma pisali? Nó, tež hrónčka, kotrež so popra- wom za wšě časy hodža. Dwě stej samo serbskej:

Spokojny ma wšeho dosć,
chwali Božu šćedriwosć.

To je mi wězo wučerka serbsčiny Marja Herrmannowa na puć dała.

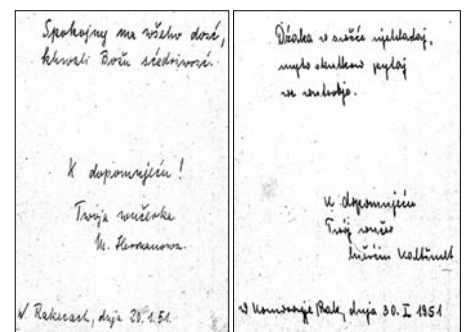
Pola knjeza Kaltšmita zhonich, zo eksis- tuje něhdže w Sakskej město Crimmit- schau. Njeje pak wo to šło, zo bě to w daw- nych časach staroserbske sydlišćo było. Wučer powědaše nam wo stawku tekstil- nych džětačerjow mjez lětomaj 1903/04. Nětko tu bydli a jězdzu dzeń wote dnja do města. Měrcin Kaltšmit, kiž bě tehdom hižo kusk wjace wot swěta widzał a doži- wił, wěnowaše mi tele hrónčko:

Džaka w swěće njehladaj,

myto skutkow pytaj we wutrobje.

Ju wšak, bychy-li so šulerjo přeco po do- brej radze swojich wučerjow měli, njeby- chu ludžo tuž mudřiši byli?

A swět by był měrniwiši. **Hinc Šořta**

Zapiskaj wučerki Marje Herrmannoweje a wučerja Měrcina Kaltšmita w lěće 1951 do poezijoweho albuma šulerja Hince Šořty Repro: priw.

Elza Rachlicowa z Bošec †

Elzy Rachlicowej z Bošec bě do- he žiwjenje popřate. Rodžena hišće w kežzorskim času do Pře- njeje swětoweje wójny, dožiwi, kak su štyri politiske systemy zašli. 8. apryla 1914 narodži so jako dźesate wot dwanaće dźěći do Lehmanec serbskeje swójbje w Bětej Horje. Rady dopominaše so w pozdžišich lě- tach na zbožowny dźěćacy čas. We wulkej swójbje kładzechu so zakłady jeje wěry, kotraž ju čas žiwjenja njeseše. Jeje nan měješe jako byrgermišter w Bětej Horje wuznamny po- dźěl na nastaću doma Eben-Ezer, a wona stušeše k přnim dźěćom, kotrež tam na dźěćace nabožne hodžinki chodžachu.

Kaž wšitke holcy w tehdyšim času čehnje- še po konfirmaciji na službu, a to do Bošec na Smolic kublo. Pola bura Smoly wosta tež, hdyž poča wón stary a kipy być, a hla- daše jeho hač do smjerće. Zezna so z Ernstom Rachlicom, na kotrehož so 1936 wuda. Štyri dźěći z mandželstwa wuń- dzechu, přenja džowka a syn pak hižo jako małej dźěći zemrěštaj.

Elza Rachlicowa Foto: MW

Jeje wěra a snadź tež swójske hórke dožiwjenja běchu z přčinu, zo měješe stajnje wotewrjene wucho za nuzy so- bučłowjekow. Hač běchu to cu- za ruska džětačerka we wójn- skich lětach abo čekancy w po- wójskim času abo něchtó chory we wsy – wšěm steješe pomocliwa poboku. Tež jako Krajnocyrkwinske zjednoč- enstwo nowu rumnosć za bibli- ske hodžiny pytaše, wotewri bjez wulkich słowow swój dom – a to na- posledk na dołhe 25 lět.

Wusko zwjazana bě ze swojej maćernej serbskej rěču. Serbske kemše w Poršicach lědma žane skomdži, runje tak kaž serbske kubłanske a cyrkwinske dny a zajězdy Serbskeho busa nic. Wjele lět jězdžeše hro- madže z Konječanom Jurjom Pěčku na serbske Bože služby do Budyšina a na serbske wosadne popoždny we wokolnych wsach. Rady wobdźěleše so tež na serbskich kul- turnych zarjadowanjach. Lětdzesatki bě člonka a pokladnica Bošecanskeje Domowin- skeje skupiny. Scyła lubowaše towaršliwosć.

Wulka bě jeje radosć, jako bu wowka a skónčnje tež prawowka. Ze swojim mandželskim móžeše 1986 złoty kwas wo- swječić, tola 1993 wón na rak zemrě. Hišće hórje ju trjechi, jako džowka Marga smjertnje znjezboži. Tola tež tutón podawk, tak čezki kaž za nju bě, ju njeporazy. Jako srjedź 1990tych lět sama na rak schori, zamó z lěkarskej pomocu a synej swójskej wolu zahubnu chorosć přewinyc. Počasu pak jeje mocy popušćichu. Chwilu hišće móžeše so z pomocu džowki Waltraud a mnohich wjesnjanow sama wobstarać, doniž njetrjebaše hladansku službu. W meji lońšeho lěta dyrbeše so skónčnje do hladarnje do Buhec podać.

Prašeše-li so Elzu Rachlicowu něchtó za jeje žiwjenjom, praji zwjetša: „Sym spo- kojom.“ To bě jeje stajna wotmołwa. Z tu- tej sadu zjimaše swoje žiwjenje. Njehlada- jo na wšě chorosće, pod kotrymiž mějachu wona a swójbni čerpeć, a njehladajo na mnohe smjertne pady, kotrež ju w swójbje a přečelstwje potrjechichu, namaka pře- co zaso tutu wotmołwu: „Sym spokojom. Wozmu wšo, kaž Bóh to chce.“

Sobotu, 2. februara, wza Bóh Elzu Rach- licowu w starobje 98 lět, 9 mjesacow a 25 dnjow k sebi. Poboku swojeho mandželske- ho bu 8. februara na pohrjebnišću w Kub- šicach chowana. **Andreas Surek**

Wuznamny duchowny wliw na Serbow wukonjał

Před 350 lětami založer Halleskich wustawow August Hermann Francke narodženy

Žiwjenski skutk Francki

W měrcu spominamy na 350. posmjertne narodniny Augusta Hermanna Francki, kotryž bě so 22. měrcu 1663 w Lübecku narodžił. Po studiju teologije sposrědkowa jemu Philipp Jacob Spener 1692 farske město w Glaucha, městačku před měščanskimi murjemi Halle. Zdobom skutkowaše Francke na Halleskej uniwersiće jako profesor. W Glaucha bydlaše tehdy Halleska chudźina. Praji so, zo bě tam wjace korčmow hač domow. Za wosamoćene a zanjechane Glauchaske džěci załoži Francke 1695 w swojej hamtskej stwě šulu. Z tuteje šule wurosće w běhu jenož třoch lětdžesatkow cyły system křesćanskich šulow a zarjadow: ludowe šule, syrotownja, laćonska šula, šula za zemjanow, apoteka, čišćernja a nakładnistwo, misioniski skutk, přeni němski wučerski wustaw a Cansteinski bibliski skutk, kotrehož zaměr bě, bibliju za tunju

Pomnik za Augusta Hermanna Francku w Halli

Foto: archiw PB

płaćiznu po cyłym swěće šěrić. Wuraz tu teje šěrokeje džěławosće je šulske město w Halli, kotrehož architektura a wulkosć džensa hišće wo jónkrótnym skutku Francki swědčitej.

Wosebitostka Halleskich šulow bě, zo njeběchu kruće wot so džělene, ale z dobrymi wukonami móžeše syrota bjeze wšeho hač na uniwersitu dóńć. Jako wučerjow zasadžeše Francke svojich studentow, kiž móžachu na tute wašnje praktiske nazhonyjenja we wuwučowanju zběrać, z čimž Francke tež wokošulski studij znowa wusměri. Na tute inowatiwne a efektiwne wašnje zwjazka Francke wokošulske kubłanje, kubłanje młodžiny a zastaranje chudžiny, wukubłanje fararjow a wučerjow do cyłka a wobwliwowaše ze svojim skutkom dalje wuwice cyrkwe, diakonije a mi-

sionstwa kaž tež šulstwa a uniwersitow. Zaměr wšěch šulow a zarjadow pak bě, šěrić žiwe křesćanstwo a pietistisku zmyslenosć we wšěch worštach a krajach. Francke chcyše přez polěpšenje čłowjekow k polěpšenju swěta přinošować. Za zakład tehle hoberskeho skutka mješe Francke dobre kubłanje.

W Halli wukubłani wučerjo a duchowni běchu w cyłej Němskej a samo Europje požadani. Woni přinošowachu k temu, zo so Halleska zmyslenosć šěřeše. Z twarom syrotownjow a šulow, založenjom čišćernjow a wudawanjom knihow we wjele městach Franckowemu přikładej sčěhowachu. Zo by so pietistiska zmyslenosć tež w słowjanskich krajach šěriła, počachu w Halli słowjanskorečnych fararjow a wučerjow kublać kaž tež biblije wudawać a tamne nabožne spisy přeložeć a čišćeć. Za to bě hłubša zaběra ze słowjanskimi rěčemi trěbna, tak zo nastachu w Halli připódla tež přenje slawistiske slědženja.

August Hermann Francke zemře 8. junija 1727. Jeho syn Gotthilf August Francke a jeho přichodny syn Johann Anastasius Freylinghaus jeho skutk dale wjedžeštaj.

Na dobro Serbow skutkowali

Franckowy kublansko-nabožny skutk w Halli njewosta tež na Łužicu a Serbow bjez wliwa. Tak spěwachu so tež tu – kaž po cyłej Němskej – nowe, Halleske spěwy a čitaše so Cansteinska biblija abo kupowachu so Halleske lěki. Runja wuwicu w druhich džělach Němskeje bu Halleska zmyslenosć tež we Łužicy zaměrnje wot pobožneho zemjanstwa sposrědkowana a spěchowana. Hłownje z pomocu zemjanstwa založichu so tež we Łužicy syrotownje-šule po Halleskim přikładej, tak w Budyšinje, Žitawje, Zhorjelcu a w Žarowje (Sorau), w Ochranowje a Delnim Wujězdze, do kotrychž tež

August Hermann Francke (1663–1727)

Repro: SKA

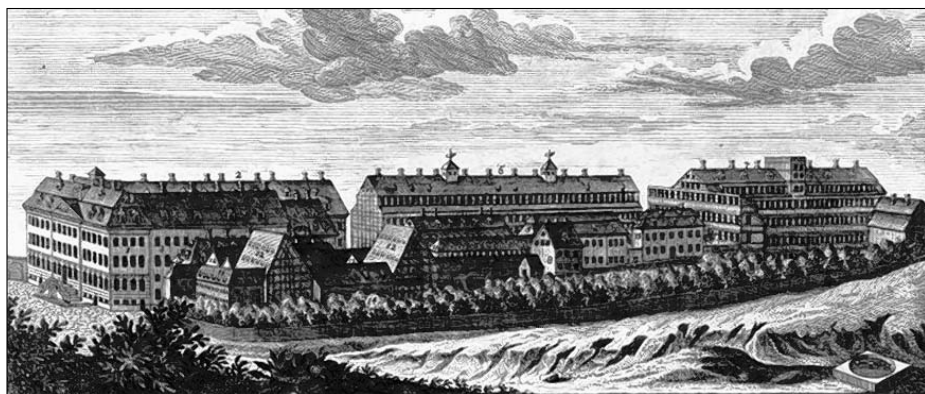
serbscy šulerjo chodžachu. Zdobom wopytachu Serbja tež Halleske šule abo studowachu tam. Hallescy duchowni a wučerjo, mjez nimi tež wjele Němcow, skutkowachu we Łužicy na dobro Serbow.

Za Delnjoserbow wosebje wuznamne je skutkowanje Halleskeho šulerja, rodženeho Polaka, Jana Bogumiła Fabriciusa w Kórjenju blisko Choćebuzy. Z pomocu svojeho patrona von Pannwitz a ze sposrědkowanjom Augusta Hermanna Francki poradži so Fabricius 1706, čišćeć delnjoserbski Mały katechizm a tři lěta pozdžišo Nowy zakon.

Na Hornju Łužicu mješe wosebity wliw skutkowanje Halleskeho šulerja-zemjana Nikolausa Ludwiga von Zinzendorfa. Po Halleskim přikładej załoži wón nabožne sydliščo Ochranow, do kotrehož tež Serbja přez lětdžesatki putnikowachu. Pod wliwom Zinzendorfa załoži jeho kuzenk Friedrich Caspar von Gersdorf 1737 serbski seminar w Klukšu, hdžež po Halleskim přikładej wukubłanje młodžiny, fararjow a wučerjow organizowaše. Tući seminarišća – tehorunja po Halleskim přikładej – bibliju, spěwarske a wšelake nabožne knihi w serbskej rěči za čišć přihotowachu. Wjetšina staršich seminaristow přińdže z Halle, młódši pak swoje studije w Halli pokročowachu. Najznačiši z tutech je farar a spisowacel Jurij Mjeń. Wulkeho wuspěcha dla da Friedrich Caspar von Gersdorf nowe šulske twarjenje w Delnim Wujězdze natwarić, hdžež so džělo Klukšanskeho seminaru dale wjedžeše.

Na lětušim serbskim cyrkwiskim dnju, kiž wotměje so 22. a 23. junija w Delnim Wujězdze, chcemy sej tute seminarske twarjenje wobhladać a tak po slědach njewšedneho teologi a pedagogi Augusta Hermanna Francki we Łužicy kročić.

Lubina Malinkowa

Kompleks Franckeskich wustawow w Halli we 18. lětstotku

Repro: archiw PB

Zběrka ludowych spěwow ze Slepjanskeje wosady

Rozmołwa ze sobuzestajerku „Slěpjańskego spiwnika“ Julianu Kaulfürstowej z Drježdźan

Na Njepilic dworje w Rownom budže sobotu, 2. měrc, knižna premjera „Slěpjańskego spiwnika“. Što to do spěwnika budže?

„Slěpjański spiwnik“ z titulom „Daj mi jeno jajko, how maš hobej dvě“ je zběrka ludowych spěwow, kiž su so w Slepjanskej kónčinje spěwali. Wone su pak direktnje tam nastali – to je wjetša ličba z nich – abo pochadžeja z druhich serbskich kónčin a buchu wot spěwarkow a spěwarjow do Slepjanskeje serbsčiny přestajene.

Kelko spěwow je w nim wozjewjenych a kotreho razu wone su?

Zběrka wobsahuje 160 ludowych spěwow cyle wšelakoreho charaktera. Su to štučki k rejam, spěwčki wo lubosći, wo zhromadnosći we wsy, wo džěle, spěwy z historiskej tematiku, kaž na přikład wo Sydowlětnej wójnje, a krótkte žortne spěwne hrónčka. Maja zwjetša jednore, ale jara wosebite melodije.

Namakaja so w spěwniku tež duchowne spěwy abo tajke, kiž su z křesćanskimi swjędženjemi zwjazane?

We wjele spěwach zetkamy so z křesćanskimi swjędženjemi abo wuspěwanej wěru do Boha, wšako bě žiwjenje w holanskej wosadze w zaštych časach wusko z cyrkwju zwjazane. Jewja pak so tež spěwy z předkřesćanskimi elementami. Ryzy duchowne spěwy w zběrce njejsu, wšako je to ludowy spěwnik.

Što je tute spěwy w prjedawšich časach spěwať a při kotrych składnosćach?

Ludowe spěwy su so předewšěm w zhromadnosći spěwali: při džěle a na swjędženjach abo tež na mjeńšich schadźowanjach, kaž na přazach. Wólny čas, kaž jón džensa znajemy, ludžo tehdy lědma mějachu – chiba njedzělu popołdnu po kemšach, ale to tež nic za wšitkich w swójbe. Ze štučkow našich spěwow wuńdže, zo su žony kaž mužojo spěwali, stari kaž młodži. Tematisce wšak su teksty husćišo z perspektiwu młodych ludži nastali. Spěwy so młodym tež jako wučbu za žiwjenje dale dawachu.

A što je spěwy zezběrať a je do knihi zestajiť?

Spěwnik je na bazy wosobinskeje zběrki Dietera Redda z Trjebinka nastaj. Hižo jako hólč w 50tych lětach 20. lětstotka je sej tu a tamnu štučku zapisať. Ale prawa

zběrka bu to hakle, hdyž jako rěznik pola ludži doma swinjo rězaše a stare wowki a ćety při tym spěwach. Tehdy je sej wón mjez jednotlivymi džělowymi krokami spěwy skoku na wšelakore papjerki napisať a sej jich melodiju we hłowje wobchowal. Do spěwnika zestajili a z dalšimi Slepjanskimi spěwami dopjelnili smy zběrku potom jako trójka: Dieter Reddo, Hartmut Hantšo (wobaj wot lěta 2002 sem) a zaše tři lět ja sobu.

Wudawaćel spěwnika je towarstwo „kólesko z.t.“, štož je „towarstwo za Slěpjańsku serbsčinu a kulturu“. Što so za tutym dotal njeznatym towarstwom chowa, hdy bu załožene a kotre zaměry wone ma?

Kólesko z.t. je cyle młode towarstwo. Załožene bu kónc lěta 2011 w Slepom. Wone ma nětko dwanaće člonow a předsyda je Hartmut Hantšo ze Slepoho. Kólesko z.t.

zaběra so ze zdžerženjom a hajenjom Slepjanskeje serbsčiny, slědženjom a spřistupnjenjom přenotneje tradicionelneje serbskeje hudźbneje a rejwanskeje folkloru kaž tež wuslědženjom a propagowanjom stawiznow Slepjanskeje wosady.

Čehodla so na Slepjansku serbsčinu tak wulka wažnosć kładže? Někotři ju tež „slepjańščinu“ mjenuja, přiměrjejo jej z tym wažnosć, jako by so wo samostatnu rěč jednať. Nimamy knihi na přikład w Blunjanskej serbsčiny abo w Ralbi-

čanskej serbsčiny – čehodla potajkim w Slepjanskej serbsčiny?

Slepjanska serbsčina je dołho jako namjezny dialekt serbsčiny znata, kiž ma elementy z hornjeje a delnjeje serbskeje rěče, ale tež lute wosebitosće. Wo tutech wosebitosćach su stawni mužojo kaž Arnošt Muka, Julius Eduard Wjelan abo Arnulf Schroeder pisali. Hanzo Njepila-Rowniski (1766–1856) bě přeni muž z ludu, bur, kiž bě w swójšej rěči dołhe rukopisy zhotowiť, a wo jeho rěči je so samo disertacija napisať. Hync Rychtar je „Slěpjańsku cytanku“ wudať. To stejimy z ludowym spěwnikom tola w dobrej zhromadnosći. Nimo toho je wulka ličba scyła wobstejacych historiskich nahrawanjow a dokumentacijow serbskeje ludoweje hudźby ze Slepjanskich kónčin.

Na koho so ze spěwnikom měriće? Što měť jón wužiwać?

Juliana Kaulfürstowa z Drježdźan a Dieter Reddo z Trjebinka

Foto: prywatne

Přejemy sej, zo ludžo w Slepom a wokolinje tutu knihu wužiwa, zo bychu so „pod serbskim duchom“ zhromadźili. Serbsčina so tam wot džěci jenož hišće jako cuza rěč wuknje, tuž by rjenje byto, přez medium hudźby rěč serbskich předchadnikow hišće bóle do wědomja zwoać. A na kóždy pad chcemy, zo wšitcy Serbj Slepjanske spěwy zeznaja a zhonja, kelko štučkow wone maja, kak lóštne su a kak zajimawe. Zo bychu tež němscy zajimcy teksty rozumili, smy wšitko posťownje přeložili. W němčinje so štučki wšak njedaja spěwać, ale da so z tym wuběrnje serbsce wuknyć abo rěč z džěćacych časow wožiwić. A skónčnje mamy hišće chlósćenku: K spěwnikej slušatej CDce, na kotrymajž su wšitke přenje štučki naspěwane. Tak je tež ludžom bjez znajomosćow notow móžno, Slepjanske spěwy zaspěwać.

Budže knižna premjera zjawne zarjadowanje za wšěch zajimcow?

Knižna premjera móže so bohužel jenož na wosobinske přeprošenje wopytać. Bě z wulkim přecóm Dietera Redda, spěwnik na Njepilic dworje předstajić, a tam stej jenož wobmjezowany rum k dispoziciji. Po premjerje chcemy pak prawidlownje spěwne wječorki přewjesć, na kotrež wšěch spěwarjow a zajimcow hižo nětko rady a wutrobnje přeprosymy.

Přejemy spěwnikej dobry wuspěch a džakujemy so za rozmołwu.

Prašata so Trudla Malinkowa

„Wižone, słyšane, myslone“

Annett Brězanec na Mačićnej akademiji wo dženikach Bogumiła Šwjela přednošowała

Štwórtk, 31. januara 2013, bě stawizniska sekcija Maćicy Serbskeje znova přeprosyla na přednošk we wobłuku Mačićnej akademije, na kotryž 20 zajimcow přichwata. Tónraz předstaji dr. Annett Brězanec, wědomostna sobudželačka Serbskeho instituta, dženiki delnjoserbskeho fararja a rěčespytnika Bogumiła Šwjela. Jeho zawostajenstwo je w Serbskim kulturnym archiwje jedne z najwobšěrnišich, ale dženiki njejsu mjez nimi; wone wostachu w priwatnych rukach Šwjelic swójby. Tute dósta Serbski institut hakle před někotrymi lětami wot wnučka delnjoserbskeho prócowarja, dr. Dietricha Šwjela, pod wuměnjenjom, zo so institut stara wot wotpisane a přelož tutech wosobinskih zapiskow.

Na spočatku hódnoćeše referentka skrótku Šwjelowe žiwjenje a skutkowanje: Wón bě jedna „z małeje ličby wusahowacych serbskich wosobinow“, wšak wobwliwowaše a postajowaše serbske kulturne žiwjenje Delnjeje Łužicy w přenjejoj položce 20. lětstotka. Wón wudawaše serbsku literaturu a redigowaše serbske časopisy, organizowaše serbske swjedženje, slědžeše a pisaše wo serbskej rěči, zběraše ludowědne hrónčka a załoži sobu Domowinu. Zdobom jewja so wěste napřećiwki w jeho žiwjenju: narodne prócowanje kaž tež lubosć k Serbstwu na jednej stronje a narodny pesimizm kaž tež němskonacionalna swójba na druhej stronje, Słowjanam přichilene nastajenje kaž tež zastupowanje němskeje hamtskeje cyrkwy, politiski konserwatizm a zdobom čerpjenje pod politiskimi poměrami.

Dženiki móža tuž zajimawe žórło za biografu abo historikarja być, dokelž smě wočakować njebarbjene a njeporješene při-

spomnjenja k wšelakim aktualnym podawkam serbskeho žiwjenja. Šwjelowe zapiski chowaja so w štyrjoch zešiwkach we wulkosci A5 a sahaja wot lěta 1902 hač do lěta 1945 (z wěstymi časowymi wotstawkami). Na tři zešiwki bě Šwjela sam napisał napisma, kotrež skutkują kaž hesla: „Wižone, słyšane, myslone“, „Spomnjeńka“ a „Ze žiwjenja“. Dženiki su pisane delnjoserbsce a němsce, druhdy jewja so tež hornjoserbske słowa.

Wočakowanja na dženiki jako swědk tehdyšeho serbskeho politiskeho žiwjenja pak referentka hižo na spočatku trochu wosta bi. Wobhladaje dženiki skerje jako „wotpadkowy produkt“, dokelž zapisowaše Šwjela to, štož jemu hišće po hłowje chodžeše, takrcj po tym, zo bě słyšaš wuprawjenja ludźi, so wobdželił na serbskich zarjadowanjach abo po tym, zo dyrbeše so swojeho narodneho džela dla před statnymi instancami wusprawnjeć. Z časa załoženja Domowiny na přikład wjele njezhonimy, porno tomu wo wjele wjace wo wosobinskim njezbožu z awtom. Do dženikow Šwjela wočiwidnje njezapisowaše, zo by je pozdžišo wozjewił, ale skerje, zo by swoje mysle rjadował. Tuž maja jeho zapiski awtentiski charakter, dokelž njeporješaja a njepohubješaja wobraz Šwjeloweje wokoliny; wone skića džensnišemu čitarjej „wosebity wobraz tehdyšeje atmosfery“. Tak podawaja jeho noticy wěstu dokumentaciju serbskosće, asimilacije a wutłóčenja serbskeje rěče z cyrkwy a šule w času jeho skutkowanja w Choćebuzu (1903–1908). Na druhim boku dóstanje čitar dohlad do wšedneho žiwjenja na wsy abo na počinki a njepočinki wjesnjawow, štož zwi-

W léce 2009 přepoda dr. Dieter Schwela/Šwjela dženiki swojeho džeda Bogumiła Šwjela archiwarce Serbskeho instituta dr. Annett Brězanec.

Foto: SI

sowaše hustodosć z jeho powołanjom.

Dženiki pomhaja tež to jedne abo druge ze Šwjeloweho žiwjenja lěpje rozumić. Tole so hižo w diskusiji po přednošku jewješe, hdyž hódnoćeše so Šwjela mjez druhim jako „tragiska wosoba“ tež hlada jo na jeho nutřkowu roztorhanosć.

Dženiki su mjeztym wšitke wotpisane, manuskript leži w nakładnistwje a čaka na wozjewjenje. Potencielných čitarjow w Delnej Łužicy dla je so serbskim pasážam dodał němski přeložk. Wudawačelka Šwjelowych dženikow je do cyłkowneho teksta dodała wšelake přispomnjenja, zo by so tekst lěpje do konkretneho historiskeho konteksta zarjadować móhl. Annett Brězanec so nadžija, zo „móže sej čitar z pomocu individuelných stawizničkow, hinak hač ze statistikami abo politiskimi dokumentami, serbsku zańdženosć Delnjeje Łužicy lěpje wuwědomić“. **Anja Pohončowa**

Kubłanske popołdnje w Budyšinje

Póndželu, 11. februara, běše sup. Jan Malink serbskich wosadnych na kubłanske popołdnje na Budysku Michałsku faru přeprosyl. Popołdnje zahaji so z Božej službu, na kotrejž bě so 15 wosadnych z Barta, Njeswaćidla, Wětrowa, Łomska, Konjec, Budestec, Kubšic, Džěžnikec, Pančic-Kukowa a Budyšina zhromadziło.

Při šalce kofeja a kuskach dobreho tykanka rozpominaše sup. Malink létuše serbske ewangelske wosadne zarjadowanja: cyrkwinski džen 22. a 23. junija w Delnim Wujězdze, wulět ze Serbskim busom na nježdzi 22. septembra do Delnjeje Łužicy a Serbski ewangelski kónc tydženja wot 18. do 20. oktobra w Chołmje.

Po tym wobhladachmy sej filmy, kotrež běštaj Handrij Wirth a Měrcin Panach wo wjerškach lońšeho lěta nawjercałoj: cyrkwinski džen w Husce, wulět Serbskeho bu-

sa a sobustawska zhromadizna Serbskeho ewangelskeho towarstwa w Rakcach.

Zhromadnje spominachmy tež na swěrneju serbskeju wosadneju Korlu Taranka

Při zhromadnej swačiny so wobdželnikam kubłanskeho popołdnja na Michałskej farje rjenje bjesadowaše.

Foto: M. Wirth

z Hunčeric a Elzu Rachlicowu z Bošec, kotrejuž bě Bóh tón Knjez w minjenym času k sebi do wěčnosće wotwołał.

Přitomnym je so zhromadna bjesada jara lubiła. Da-li Bóh, budže za lěto zaso kubłanske popołdnje za serbskich wosadnych w Budyšinje. **Měrcin Wirth**

Serbsko-němski Nowy zakon w Dubcu restawrowany

Na wołtarju Dubčanskeje cyrkwy leži z dawnych časow Nowy zakon Michała Frencela z lěta 1706

W 1495 wušłym wotpisku matrikle Mišnjanskeho biskopstwa z lěta 1346 je pod „Praepositura Budissinensis“ (propstownja Budyšin) tež zapisany „Altare in Taup“ (wołtar w Dubcu/Daubitz). Je to přenje pisomne naspomnjenje našeje cyrkwinskeje wsy Dubc, ležaceje w holanskej kónčinje wuchodnejě lužicy mjez Niskej a Mužakowom.

Wokoło lěta 1540 docpě reformacija tež Dubčansku wosadu. Jako přeni ewangelski farar mjenuje so 1546 wěsty Thomas Czernicke (Tomaš Černik abo Čornak?). Rodzeny w Barće, bě wón najprjedy tam z wučerjom a bu we Wittenbergu na duchowneho ordiněrowany.

Z dawnych časow sem bě Dubc wulka wosada, kotrejž přislušachu nimo přewažnje němских wsow tež wjacore serbske. Tehodla swjećachu so w Dubčanskej cyrkwi stajnje němske kaž tež serbske kemše.

Dnja 8. nowembra 1856 zemřě farar Heinrich Herman Halka w Dubcu w 60. žiwjenskim a 27. službnym lěće. Z jeho

smjerću přestachu serbske kemše w Dubcu. Přiwšěm pak bu wo serbskich wosadnych postarane. Serbske wjeski Stary Lubolń (Altliebel), Napač (Nappatsch), Mocholc (Mochholz) a Štyri Duby (Viereichen) z přislušnym džělom Zamosty (Zweibrück) so z 30. januarom 1858 z Dubčanskeje wosady wu- a do susodnej Rychwałdskeje wosady zafarowachu. Rychwałd bě tehdy hišće rzyz serbska wosada.

Hačrunjež su serbske kemše w Dubcu potajkim před wjac hač pođra lěstotkom zašli, leži na wołtarju w cyrkwi tež džensa hišće nimo němskeje biblije z lěta 1665 serbski Nowy zakon z lěta 1706, přeloženy wot Michała Frencela w Budestecach a čišćany pola Michaela Hartmanna w Žitawje. Tuta mjeztym wjac hač 300 lět stara kniha njebě hižo w najlěpšim stawje a bu tehodla njedawno wot knihiwjazarja Huberta Gotzmanna w Bělej Wodže restawrowana a do dobreje bruneje kože znowa wjazana. Tak móže so w Dubčanskej cyr-

Michala Frencelowy Nowy zakon z lěta 1706 bu njedawno restawrowany a do bruneje kože znowa wjazany.

Foto: E. Schulze

kwi tež na dalše časy žiwe dopomnjeće na pochod a tradicije Božeho domu kaž tež wobydlerstwa našeje kónčiny zachować.

Erich Schulze, Dubc

Cyrkej w Dubcu, wsy w holi mjez Niskej a Mužakowom (nalěwo). Na wołtarju tuteje cyrkwy ležitej z dawnych časow němska biblia z lěta 1665 (zady) a serbsko-němski Nowy zakon Michała Frencela z lěta 1706 (naprawo).

Foće: A. Kirschke

Spěwny wječork na kóncu hodowneho časa w Rakecach

K hodownemu časej slušaja tež hodowna hudźba a hodowne kěrlušy a spěwy. Čłonojo Rakečanskeje Bjesady su sej tež adwentničku abo hodowničku přeli. Ale w adwence je ćežko kmamy termin za nowe zarjadowanja nadeńć. Na zbožo je wša doba hač do předstajenja Knjeza, 2. februara, z hodownym časom wjazana. Tehodla su čłonojo Bjesady wobzamknyli, zo budu město hodownički 1. februara spěwny wječork z hodownej hudźbu, kěrlušemi a spěwami přewjesć.

Wosebje aktiwne stej knjeni Andrea Langnerowa a knjeni Marija Herrmanno-

wa spěwny wječork přiřadowała. Wonej stej z džěćimi na pišćalkach a gitarach zwučowała. Tak móžachu džěći spěwarjow derje na svojich instrumentach přewodzeć. Nimo teho su młodži hercy tež instrumentalne kruchi přednjesli. Tute přinoški su měli wysoki niwow. Mjez młodstnyimi su byli wobdźělnicy wubědźowanja „Młodžina hudźi“. Tam docpěštej Lisa Schmiedelec a Sophia Düringec druge městno. Ale tež přinoški wot Marty Langnerec, Hilže Langnerec, Anny Schmiedelec a Julije Strausec su so derje poradžili. Mamy so knjeni Langnerowej, knjeni Herr-

mannowej a wosebje džěćom za rjany wječork džakować.

Na spěwnym wječorku je so nimale 20 wopytarjow wobdźěliło. To je dobra ličba za tutón přeni pospyt tajkeho zarjadowanja. Wězo je přičina za to tež, zo je so pozawnowy chór, kiž je na tutym dnju na farje zwučował, na spěwnym wječorku wobdźělił. Za dalše tajke wječorki dyrbymy lěpje wabić, zo by wjacore wosadnych puć do farskeje bróžnje namakało. Tež tehodla, dokelž je za wuwieće młodych wumělcow tež zajimowany publikum trěbny.

Günter Holder

Što z Leverkusena do Budyšina nawrócena serbska biblija powěda:

Serbja na sakskej ratarskej wustajeńcy lěta 1852 w Drježdźanach

Njedawno dóndže do Serbskeje superintendenty pakćik ze serbskej bibliju, wudatej w lěće 1849 w Budyšinje. Biblija bě we wobsydstwje Langec swójby w Leverkusenu a namaka přez posředkowanje tamnišeho wosadneho fararja Scholtena puć do Łužicy. Wo pochadže biblije je znate, zo je kněz Langa ju 1974 ze zawostajenstwa swojeho njeboh nana, molerskeho mištra Langi w Budestecach, sobu do Leverkusena wzał. Molerski mišter zaso bě bibliju namrěł po knjeni Hedwig Wobstowej, kotraž bě jemu w Budestecach domjacnosć wjedła a hižo do njeho, potajkim do 1974, zemrěła.

Do brunje kože wjazana kniha je jara derje zdžeržana. Na přédnej wobalce je w zlotym pismje do kože začíšćane: „Andenken an den 26. Mai 1852.“ Na přédnej nutřkownej stronje namaka so rukopisne wěnowanje: „Carl Schneider aus Drehsa empfing diese Bibel als Gnaden Geschenk Ihrer Majestät, der allverehrten Königin von Sachsen, bei Gelegenheit der Spinnschulen Ausstellung in Dresden am 26. May 1852.“

Zapisk zbudži prašenje, wo kotru wustajeńcu so tehdy w Drježdźanach jednaše a za čo bě Droždźičan Korla Krawc wot sakskeje kralowny tutón dar jako dopomnjenku dósta?

Sakska ratarska wustajeńca

Pohlad do nowin z lěta 1852 prašenje spěšnje wujasni. Wot 25. do 27. meje 1852 wotmě so w Drježdźanach – tak pišaja Tydžeńske Nowiny w swojim wudaću z 29. meje tuteho lěta – „wulki skoto- a płododohlad“ (němsce: „große sächsische Landes-Thier und Productenschau“). Jednaše so potajkim wo ratarsku wustajeńcu za wšón sakski kraj.

Wustajeńca wotmě so na znatej „Vogelwiese“ w Drježdźanach. Na njej bě dzešać wulkich barakow natwarjenych, w kotrychž bě skót zaměstnjeni. Zboka barakow stejachu korčmarske stany a předawanske budy

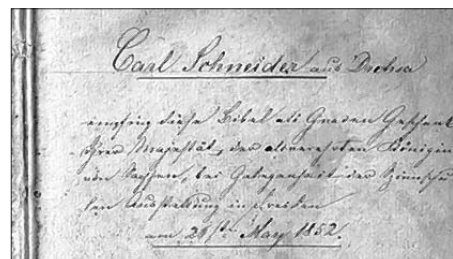
k zastaranju wopytowarstwa. Dohromady bě něhdže 200 koni, 450 howjadow, 600 wowcow a 70 swini wustajenych. Nimo skotu pokazachu so tež moderne mašiny a nastroje za wšelake ratarske džěta kaž tež nowočasne technologije k stopnjowanju produktiwity, kaž dreněrowanje mokrych płoninow. Bohaty poskitk přiwabi syły wopytowarjow zbliska a zdaloka.

Na srjédnym dnju wustajeńcy wotmě so srjedu, 26. meje, mytowanska swjatočnosć. W swojej swjedźenskej narěči wuzběhny sakski minister nutřkowneho von Friesen wuznam ratarstwa a pokaza na zwjeselacy staw, kotryž bě Sakska na tutym polu docpěła. Po tym so najlěpše eksemplary skotu zjawnosći prezentowachu a so jich wobsedźerjam myta w formje slěbornych pokalow, medaljow a pjenjow přepodachu. Mjez takle mytowanymi bě nahladna ličba serbskich burow a kublerjow z ewangeliskich kónčin, kaž Albert z Rachlowa, Wićaz z Kubšic, Mitaš a Halka z Konjec pola Bukey, Petrik a Wawer z Njeznarow, Křižank z Rakojd, Wyrač z Myšec a Wjela nad Něćinom. Z katolskich Serbow nchtó mytowany njebu, štož móhlo na tym zaležeć, zo katolscy Serbja na wustajeńcy snadź ani wobdžěleni njeběchu.

Serbja pak na wustajeńcy jenož kedžbnosć ze swojim skotom njezbudžichu, ale tež ze swojej narodnosću. Tak Drježdźanske nowiny pisachu, zo je ze serbskich kónčin „skót nic jenož sam na sebi jara rjany był, ale tež wyše teho rjenje wupyšeny, a zo su te serbske džowki, kiž skót hladachu, a jich narodna drasta so přede wšitkimi druhimi jara lubile.“

Łužiska přadownja

Do ratarskeje wustajeńcy zarjadowaše so tež předstajenje přadownje (Spinnschule), kotruž bě ryčerkubler Magnus nad Droždžiom zarjadował. Něhdže dwaceći serbskich wjesnych holcow a někotři hólcy

Rukopisne wěnowanje ze 26. meje 1852 Korli Krawcej w serbskej bibliji z lěta 1849

w starobje 11 do 14 lět demonstrowachu wopytowarstwu wšelake džěta při předžětanju lena: wochlowanje, woćepowanje, motanje, předženje a nawiwanje předžena. Při džěle spěwachu džěci serbske spěwy a holcy běchu swoju serbsku drastu z tradicionelnymi bělymi kapičkami ewangeliskich Serbowkow Budyskeho kraja wobležene. Spodobny napohlad so wopytowarjam lubješe a někotryžkuli woprowaše pjenježny dar jako podpěru za přadownje we Łužicy.

Wosebity wjeršk třidnjowskeje wustajeńcy bě wopyt sakskeho krala z mandželskeje a dalšimi sobustawami kralowskeje swójby dnja 26. meje. Wo přebywanju wysokich hosći w přadowni nowiny Budissiner Nachrichten z 29. meje rozprawjachu: „Z wyskanjom bu wulce lubowany krajny wótc witany wot małych Serbow, kotřiž při džěle swoje narodne pěsnje z charakteristickimi rjanymi ludowymi melodijemi přednjesechu a naposledk ze slawu lubowanemu kralej, kotryž ma na Serbach wšóće swěrynych a sprawnych poddanow, zakónčichu.“

K dopomnjeću na tutón podawk dósta Droždźičan Korla Krawc serbsku bibliju z wěnowanjom sakskeje kralowny darjenu. Wón drje bě mjez wonymi džěćimi, kotrež su w přadowni předžětanje lena demonstrowali. Swój pomjatny dar je sej Korla Krawc wažil, štož hodži so z teho sudzić, zo njeje bibliju wužiwał. Tak je so wona we wuběrnym stawje hač do džensnišeho zdžeržala.

Prěnja wustajeńca ze serbskim podžělom w Drježdźanach?

Wustajeńca w meji 1852 w Drježdźanach bě drje wěnowana ratarstwu, bě pak zdobom zwjazana z wěstej prezentaciju serbskeje kultury. Wo předchadzacich přehladkach ze serbskim podžělom njeje dotal ničo znate, tak zo móhlo so tu snadź wo scyła přenje předstajenje Serbow w Drježdźanach jednać. Tutemu spočatkej scěhowachu pozdžišo dalše a wjetše serbske prezentacije w sakskej stolicy, kaž na swjedženju k 800lětnemu jubileju kralowskeho domu Wettinow w juniju 1889 a na wulkej wustajeńcy rjemjesła a wumělskeho přemysla w lěće 1896.

Trudla Malinkowa

Drježdźany wokoło lěta 1850

Repro: archiw PB

Slědženja k 300. narodninam dobročela Serbow Jana Michała Budarja

Hobbyjowy stawiznar Diethard Mardek z Małych Debsec je w februarskim wudaću hamtskeho łopjena Hornjohórcanskeje gmejny započal wozjewjeć wuslědky swojich slědženjow wo Janje Michale Budarju (1713–1789), kotrehož 300. narodny lěta wopominamy. D. Mardek je diplomowy inženjer za geodeziju na wuměniku a člon domizniskeho towarstwa w Hornjej Hórcce. Dlěje hač pjeć lět hižo zaběra so z wuznamnej wosobinu Budarja. Namakane historiske dokumenty je do džensnišeho pisma přenjesł a wobdźěłał. Pytanje w statnym filialnym, měščanskim a serbskim archiwje w Budyšinje kaž tež w farskim archiwomaj w Budestecach a we Wjelečinje je so wudanilo.

Bohužel njeběše pytanje za datami džěda a wowki kaž tež staršuju J. M. Budarja přeco wuspěšne. Tak su so na přikład wšě cyrkwinske knihi Poršiskeje wosady při wójwanjach w Napoleonskej wójnje 1813 zničili. W Husce je wotpowědna cyrkwinska kniha w tak špatnym stawje, zo dyrbi so najprjedy restawrować, prjedy hač móže so za zjawne wužiwanje do cuzych rukow dać.

Hdyž tež wšelke wěcy hišće w potajnym wotpočiwaju a něštožkuli zawěsće tež na přeco zhubjene wostanje, móžeše so tola wjele wo ryčerkublerju Hornjeje Hórki, adwokaće chudych a založićelju załožby za serbsku chudžinu w Mišnjanskim kraju kaž tež w Hornjej a Delnjej Łužicy zwěšćić. Wuslědky D. Mardeka budže domizniskeho towarstwa w přichodnych wudačach gmejnskeho łopjena wotčišćeć.

Z dotal wozjewjenych dokumentow k wosobinskim a swójbnym stawiznam chcemy jenož dwaj wozjewić, kotrež Budarja bjezposrědnje nastupatej. Tak namaka so w Budestečanskich cyrkwinskich knihach z lěta 1713 sčěhowacy zapisk wo jeho křćenju:

„Joh. Michäel, George Buders Söhn.

von Obergurck, Söhn. ist 9. Dbr. geboren und am 12. getauft. Gevattern: Hr. Joh. Greffenhohe; Hr. Michäel Schehrer, beyde von Budißin; Fr. Anna Sophia, Hr. Johann Böhmers, Pfarrers zu Postwitz, Ehe Liebste.“

Zapisk wo jeho smjerći w Budestečanskich cyrkwinskich knihach lěta 1789 je dwurěčny:

„Knes Jan Michal Budar Hadwokata, a Knes na H. Hurzy a na Szjzjaru. Verg. Montag Nachmit. ist mit der Schule zu Hause abgehohlt, u. mit einer wendischen Parentation u. deutschen Leichenpredigt begrab. word. Hr. Joh. Michael Buder, Advocat u. Erb-, Lehn- und Gerichtsherr auf Obergurk u. Sora u. Schutzherr in Schwarz Naußlitz, geb. a. 9. Dbr. 1714 1713 zu Obergurk u. in Postwitz getauft. Zu Budißin auf den Gymnasio und dann zu Leipzig 4 Jahre iura studirt. Dann in Meißenischen u. in der Ober-Lausitz als Advocat practicirt. 7 Tage krank gewesen u. den 25. Nov. um 2 Uhr früh an Steck u. Schlagfluß gestorben, u. 75 76 Jahr weniger 14 Tage alt geworden u. hat sein meistes Vermögen, außer 200 rth. Legat, auf Lebenszeit seinen Freund., den wendischen Armen, im Meißenner Kreise u. in der Ober u. Nieder Lausitz vermacht. Hint. 1 Jr. Schwester. Lied: Ach rosckasch domej, smercz czze zada. Ged. 1 Jahr.“

Helmut Gros

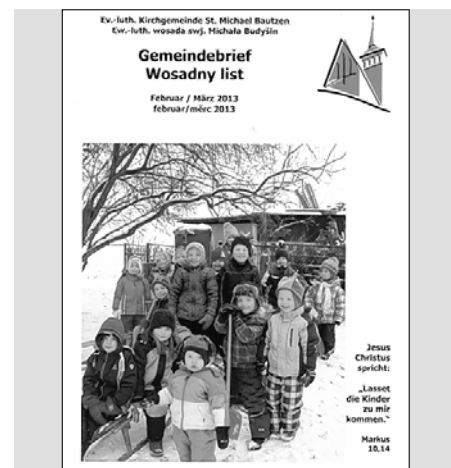

Pomnik za J. M. Budarja w Budestecach

Knježi dom Jana Michała Budarja w Hornjej Hórcce w 1990tych lětach Foće: T. Malinkowa

Wosadny list Michalskeje wosady z dwurěčnym titulom

Z wudaćom za měsacaj februar/měrc tuteho lěta ma wosadny list Michalskeje wosady w Budyšinje němsko-serbsku titulnu stronu. Cyrkwinske předstejičerstwo běše na swojim wuradźowanju spočatk lěta wobzamknyło, zo měł so we wosadnym lisće tež dwurěčnosť našeje wosady wobkedźbować. Kaž je to we wšelakich wosadach Budyskeje eforije hižo dlěši čas z wašnjom, tak ma nětk tež wosadny list našeje wosady zaso serbske napismo. Na poslednjeje stronje aktualneho wudaća je titulna strona wosadneho łopjena z lěta 1929 wotčišćana. Hižo tehdom běše łopjeno dwurěčne a wobsahowaše samo dlěše nastawki w serbskej rěči.

Lubi čitarjo ze serbskich wosadow, wobhladajće sej wosadne łopjeno swojeje wosady. A jeli njeje w nim ničo serbskeho, tak zapodajće tola na swojeho fararja abo cyrkwinske předstejičerstwo wotpowědnu próstwu.

Měrćin Wirth

Wuradźowanje předsydstwa SET

Srjedu, 20. februara, wuradźowaše předsydstwo Serbskeho ewangelskeho towarstwa. Běše to poslednja zhromadźizna w dotalnej towarstwowej stwě w Serbskim domje w Budyšinje. Po zakončenju twarskich džěłow dóstanje towarstwo rum w přizemju Serbskeho doma, zhromadnje z Maćicu Serbskej.

Čłonojo předsydstwa wuradźowachu wo programje lětušeho cyrkwinskeho dnja w Delnim Wujězdze (22. a 23. junija) a džěłarnički za serbske Bjesady w Bukecach (27. haperleje). Tereza Ledźborec z Budyšina běše próstwu na towarstwo wo podpěru za swoju pollětnu službu we wobłuku „Aktion Sühnezeichen“ w Israelu zapodała. Próstwa so schwali. Lětuša dwaceta zhromadźizna towarstwa wotměje so na reformaciskim dnju, 31. oktobra, w Njeswačidle. Přichodne zetkanje předsydstwa budže srjedu, 15. meje, zaso w Budyšinje.

Měrćin Wirth

Powěšće

Farar Ingolf Kšeńka a lektor Reinhard Šultka z Drjejc na delnjoserbskich kemšach w Bórkowach
Foto: S. Malk

Bórkowy. Na njedźelnim popołdnu, 10. februara, swjećachu so w tudyšej wosadnej žurli delnjoserbske kemše. Farar Ingolf Kšeńka měješe předowanje, jako lektor skutkowaše Reinhard Šultka z Drjejc. Ewangelij čitaše Uwe Gutšmidt a epistolu Siegfried Malk. Psalm a próstwy čitaše sobu Christiana Piniekowa. Kemšam přizamkny so zhromadne kofejpiće.

Grodk. Pod heslom „Wopominać a přewuknyć“ wotměchu so njedawno na žurli Grodkowskeje Michalskeje wosady tři wječorki, na kotrychž dopominachu časow swědkojo a dalši zajimcy na zničenje cyrkwojow w Tšadowje a Klěšniku w zwisku z wotbagrowanjom wsow dla bruncoweje jamy Wjelcej-juh. We woběmaj Božimaj domomaj je so něhdy serbsce předowało. Tšadowsku cyrkej rozbuchnychy 20. julija 1983, Klěšničansku 17. oktobra 1993. Mnozy wjesnjeno namakachu w Grodku nowu domiznu a přisłušaja džensa měšćanskej wosadze. Wopomnjenke wječorki běchu jara derje wopytane.

Budyšin. Njedźelu, 3. februara, wopyta skupina serbsce wuknjacych z Wojerec Budyšin, hdžež wobdžělichu so na serbskich kemšach w Michalskej cyrkwi. Po wobjedže podachu so do Serbskeho muzeja, zo bychu sej wobhladali wustajeńcu „Serbska hola“.

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiść: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Postvertriebsnummer: F 13145
Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement plaći 8 eurow.

Delni Wujězd. Na wuradźowanju 5. februara na Delnjowujězdźanskej farje postaji so zakładny program lětušeho Serbskeho ewangelskeho cyrkwinskeho dnja 22. a 23. junija. Sobotu budže přednošk Lubiny Malinkoweje wo Gersdorfskim seminarje w Delnim Wujězdze, na kotrymž so mnozy Serbja na duchownske a wučerske powołanje přihotowachu. Zapřijeć ma so do programa tež tamniše kulturne towarstwo.

Choćebuz. Serbska přirada cyrkwy EKBO zetka so 15. februara k swojemu přenjemu posedženju w lěće 2013. Wobjednašej so lětny plan 2013 a prašenje financowanja serbskeho žiwjenja. Wažny dyk běše staw wudaća spěwnika za młodostnych w delnjoserbskej rěči.

Wjelečin. Dotalne zwony Wjelećanskeje cyrkwy zwonjachu njedźelu, 17. februara, posledni raz. Po tym so twarske džěla na wěži zahaja. Jedyn historiski zwón so wobchowa, dwaj dodžeržanej železnej zwonaj z lěta 1947 pak so wotewzatej. Na jeju městno přiřdźetej dwaj nowej mjedžanej zwonaj, kotrejž matej so srjedz apryla poswjećić a swjatki přeni raz zwonić.

Dary

W januaru je so dariło za Pomhaj Bóh 42 eurow, 40 eurow, trójce 22 eurow a dwójce 12 eurow. Bóh zohnuj dary a daricielow.

Spominamy

Před 225 lětami, 21. měrc 1788, narodži so w Zdžarju pola Wjelećina farar **Jurij Libuš** jako syn serbskeho bura a gmejnskeho předstejčerja. Jeho ródny statok z čisłom 1 je so 1861 wotpalil a bu po tym znowa natwarjeny. Wón leži na wyšinje, zwotkelž maš krasny wuhlad po lužiskej krajiny. Statok je džensa hišće w swojbnym wobsydstwje, hakle srjedz 20. lěstotka je so mjeno wobsedzerjow přez žeńtwu wot Libušec na Försterec změnilo. Jurij Libuš wopyta šulu we Wjelećinje a gymnazij w Budyšinje. Bohosłowstwo studowaše we Wittenbergu, hdžež bě člon a něšto časa tež předsyda Serbskeho předarskeho towarstwa. Jako duchowny skutkowaše wšón zastojnski čas w Złym Komorowje: wot 1815 jako archidiakon a wot 1819 hač do swojeje smjerće 1867 jako wyši farar. Za jeho čas předowaše so w Złym Komorowje hišće prawidlownje serbsce a wšitycy třo wosadni duchowni běchu Serbja. Jurij Libuš prócowaše so wo polěpšenje ludoweho kubłanja a zasadžowaše so za serbsku rěč w cyrkwi a šuli. Wón bě člon Hornjołužiskeje towaršnosće wědomosćow w Zhorjelicu a znaty jako domiznowědny slědžer. Wozjewi rjad wědomostnych přinoškow, hustodosć z počahom na rěč, stawizny a mytologiju Serbow. K jeho polstalětnemu zastojnskem jubileje 1865 přepodachu jemu serbscy fararjo Wojerowskeho wokrjesa wot Handrija Zejlerja zbasnjeny serbski spěw. *T.M.*

Přeprašujemy

03.03. Okuli

10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)

04.03. pónđzela

15.00 wosadne popołdne w Malešecach (sup. Malink)

10.03. Laetare

08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Poršicach (sup. Malink)

12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Rummel)

13.03. srjeda

19.30 Rakečanska Bjesada pola knj. Herrmannoweje

21.03. štwórtk

18.30 Bukečanska Bjesada we wosadnej žurli

29.03. čichi pjatk

09.00 kemše z Božim wotkazanjom w Rakecach (sup. Malink)

12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

14.30 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)

31.03. jutry

06.00 jutrowne spěwanje we Wuježku pola Bukec na Pawlikec/Dejkec dworje

01.04. 2. dzeń jutrow

09.30 namša w Picnju (farar Hupac)

10.00 kemše w Budyšinje w Michalskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)

12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Rummel)

06.04. sobota

15.00 ekumeniske wosadne popołdne w Drježdžanach w cyrkwi swj. Jozefa na Rehefeldskej (sup. Malink)